

היום נלמד בעזרת ה':

בבא קמא דף כד

(בעמוד הקודם)

למדנו במשנה: שור שנגח עד שלוש פעמים הוא נחשב לשור תם שמשלם חצי נזק, אבל מכאן ואילך הוא נחשב לשור מועד שמשלם נזק שלם. לדעת רבי יהודה דוקא אם הוא נגח בשלושה ימים זה אחר זה הוא מועד, אבל אם נגח שלוש פעמים באותו יום (או במשך יומיים) לא. אבל לדעת רבי מאיר אם קירב נגיחותיו לאותו יום כל שכן שהוא מועד.

גמרא: מאי טעמא דרבי יהודה: נאמר בשור "וְאִם שׁוֹר נִגַּח הוּא מְתָמֵל שְׁלֹשׁ וְהוּעֵד בְּכַעְלָיו וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ" את המילה 'מְתָמֵל' דורשים כשני ימים, כי היה אפשר לכתוב 'תמול' ואז היינו יודעים שהוא נגח ביום הקודם, וכתוב 'מתמול' ללמד שהוא נגח כבר יומיים. והמילה 'שלשום' מוסיפה עוד יום אחורה, סה"כ שלושה ימים. ועכשיו הוא מועד שאם 'וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ' בעליו יתחייב נזק שלם בפעם הרביעית.

ולדעת רבא הפסוק נדרש כך: 'מתמול' זה יום אחד (ולא דורשים 'תמול - מתמול'), 'שלשום' יום קודם לכן, 'ולא ישמרנו' נגיחה שלישית ואז נעשה מועד. (פירשנו ע"פ תוס' שאין מחלוקת בין אב"י לרבא במספר הנגיחות שצריך בכדי להיות מועד, אלא רק בצורת הדרשה של הפסוק).

ורבי מאיר: רבי מאיר סובר מכיון שאם ריחק נגיחותיו לשלושה ימים הוא נעשה מועד, אז אם הוא יקרב אותם וינגח את כולם ביום אחד לא כל שכן שיהיה מועד ויתחייב נזק שלם?

אמרו ליה זבה תוכיח: אם אישה ראתה זיבה שלוש פעמים בשלושה ימים היא נעשית 'זבה' וטמאה שבעה ימים, אבל אם ראתה אותם ביום אחד היא לא נעשית 'זבה'. (אלא 'שומרת יום כנגד יום' כלומר היא טמאה למחרת ואם לא תראה מחר היא טובלת וטהורה). ומדוע לא אומרים גם שם קל וחומר כנ"ל? אלא בהכרח שלא אומרים קל וחומר כזה!

אמר להם הרי הוא אומר וכו': שם זו גזירת הכתוב מיוחדת שאישה זבה נטמאת רק בשלושה ימים.

נאמר באיש זב **"וְזאת תהיה טמאתו כְּזוֹבוֹ כְּרֹב כְּשָׂרוֹ אֶת זוֹבוֹ אוֹ הֶחֱתִים כְּשָׂרוֹ מְזוֹבוֹ טְמֵאָתוֹ הוּא"** נאמר בפסוק שלוש פעמים לשון 'זיבה' ללמד שהוא נטמא בשלוש ראיות, ולא כתוב בפסוק שהראיה תלויה בימים, ולכן אפילו אם ראה את שלושתם ביום אחד טמא. ואילו לגבי אישה זבה נאמר **"וְאִשָּׁה כִּי יִזְבּ זֹב דָּמָה יָמִים רַבִּים"** ללמד שהזיבה שלה תלויה בימים.

אמנם ישנו פסוק נוסף שמשווה את הדינים של הזב והזבה **"וְהַדָּוָה כְּנִדְתָּהּ וְהַזֵּב אֶת זוֹבוֹ לְזָכָר וְלִנְקָבָה"**, אלא שמאידך בפסוק (הנ"ל) של זב נאמר לשון מיעוט **"וְזאת תהיה טמאתו"** דוקא זב ולא זבה.

ולכן אומר רבי מאיר שהפסוק של זב בא למעט שרק זב טמא בין ב'ימים' = שלוש פעמים בשלושה ימים, ובין ב'ראיות' = שלוש ביום אחד, אבל זבה נטמאת רק בשלושה ימים.

קושיא: **ממאי דהאי:** מניין שהפסוק של זב ממעט זבה מ'ראיות' (שלושה ביום אחד), אולי הוא בא למעט זב מ'ימים' (שלושה בשלושה ימים)? והתשובה: שהפסוק משווה את זב לזבה, ולכן זב שווה לזבה שהוא טמא אם ראה בשלושה ימים.

קושיא: **ונקיש נקבה לזכר:** מדוע לא נקיש גם את הנקבה לזכר ונאמר שהזבה תהיה טמאה אפילו בראיות? והתשובה: שאנחנו חייבים למעט משהו כי הפסוק של זב ממעט.

קושיא: **ומה ראית:** מדוע אתה מעדיף למעט את זבה מראיות (שתהיה טמאה רק בימים), ולא למעט את זב מימים (כלומר שהזב יהיה טמא רק בראיות ולא בימים)? והתשובה: מכיון שהפסוק שמדבר על זב שטמא בשלוש ראיות הוא הממעט כנ"ל, ולכן מסתבר שהפסוק שמדבר על ראיות ימעט ראיות דהיינו ימעט זבה מראיות, אבל לא מסתבר שהוא ימעט את הזב מימים כי הוא בכלל לא מדבר עליהם.

ולא אמרו 'שלושה ימים' אלא לחזרה: כלומר שאם השור המועד ראה שוורים במשך שלושה ימים ולא נגח הוא חוזר להיות תם.

אמר רב נחמן וכו': מכיון שנחלקו רבי יוסי ורבי שמעון בברייתא (ורב נחמן פוסק כרבי יוסי כדלהלן), ולכן לגבי מועד הלכה כרבי יהודה במשנה כי בזה הוא אמר כרבי יוסי, ולגבי תם הלכה כרבי מאיר במשנה כי בזה הוא אמר כרבי יוסי.

אמר ליה רבא לרב נחמן: מדוע אתה לא פוסק כרבי שמעון ואז עליך לומר להיפך?
אמר ליה: הלכה כרבי יוסי בגלל שתמיד הוא מביא טעם וראיה לדבריו.

*

איבעיא להו: שלושה ימים הנצרכים לשור מועד זה בשביל השור או בשביל הבעלים שלו? והנפקא מינה: אם יבואו שלושה כיתות עדים ביום אחד ויעידו כל זוג עדים על כך שהשור נגח ביום אחר: אם השלושה ימים נאמרו בשביל השור - הוא נעשה מועד כי הוא נגח בשלושה ימים, אבל אם השלושה ימים נאמרו בשביל הבעלים - הוא עדיין שור תם כי בסופו של דבר העידו בבעלים רק ביום אחד, וצריך שלושה ימים.

ת"ש אין השור נעשה מועד וכו' העידוהו שניים בראשונה: כלומר העידו בו שני עדים על נגיחה ראשונה, ושניים על נגיחה שניה, ושניים על שלישית - מצד אחד יש כאן שלוש עדויות נפרדות ואם אחת מהן תתבטל עדיין הוא יהיה חייב על שתי העדויות האחרות לשלם חצי נזק. אבל השור שלו כבר אינו מועד, ואם ינגח פעם נוספת ישלם עליה חצי נזק.

מאידך, שלושת הכיתות זו עדות אחת לגבי הזמה (הזמה = עדים שהעידו לחייב מישהו, ונמצא שהם שקרנים והם זממו לחייב אותו על לא עול בכפו - נענשים בעונש שרצו להטיל על הנאשם). כלומר מכיון ששלושתם ביחד מחייבים אותו נזק שלם על הפעם הרביעית, צריך שיזימו את שלושתם ואז הם יתחייבו לשלם לו חצי נזק (שהרי רצו לחייב אותו תוספת של חצי נזק על החצי נזק שהוא אמור לשלם כשור תם).

ולכן אם רק הכת הראשונה הוזמה - הוא פטור מלשלם על הנגיחה הרביעית נזק שלם, אלא משלם רק חצי נזק. והעדים פטורים מלשלם לו כאשר זממו, בגלל שעדיין לא הוזמה 'כל העדות'. וכן הוא חייב עדיין לשלם על שני הנגיחות האחרות (שהעדים עליהם לא הוזמו) חצי נזק.

ואם הוזמה הכת השניה - הדין כנ"ל, והוא משלם רק על העדות שנשארה חצי נזק.

אבל אם הוזמה גם העדות השלישית - כל העדים חייבים לשלם לו חצי נזק, כי היה עליו להוסיף חצי נזק על הנגיחה הרביעית אם לא היו מזימים אותם.

אי אמרת: אם נאמר שהעדות בשלושה ימים נצרכת בשביל השור - מוכן מדוע כל שלושת הכיתות שותפות בפשע של ההזמה. כי הניזק השלישי הביא את כל שלושת כיתות העדים שיעידו ביום אחד על הניזק, כדי לחייב אותו נזק שלם (בפעם הבאה), ומכיון שכולם באו בבת אחת בהכרח שהם שותפים בפשע לחייב את הניזק ששורו יהיה מועד, ולכן כאשר הם הוזמו כולם חייבים.

אבל אם נאמר שהשלושה ימים נצרכים בשביל הבעלים - מדוע אנו מחייבים את כל שלושת הכיתות בהזמה? הרי הכת הראשונה והשניה (שבאו בימים נפרדים) יכולות לטעון שהם כלל לא ידעו שלמחרת תבוא כת נוספת אחריהם להעיד על השור הזה, והם באו להעיד רק על המקרה שלהם!

אמר רב אשי וכו': וכי לפי הצד שהשלושה ימים נצרכים לשור לא קשה? והרי יכולים העדים לטעון: מאיפה אנחנו צריכים לדעת שכל העדים שנמצאים בבית דין באו להעיד על אותו שור? אנחנו באנו להעיד רק על נגיחה אחת, וממילא כשהתברר שאנו זוממים אנו פטורים.

תירוצי: דקמרמזי רמוזי: ראו שהם מרמזים זה לזה, ולכן כל הכיתות באו למטרה אחת משותפת (וכאמור הברייתא נוקטת שהשלושה ימים בשביל השור ולא בשביל הבעלים).

כשבאו רצופים: מדובר ששלושת הכיתות באו לבית דין ביחד, ואם כן ברור שיש להם מטרה אחת.

במכירין בעל השור: כל העדים שבאו להעיד אינם מכירים את השור אלא רק את הבעלים שלו, כלומר הם לא ידועים לזהות את השור שנגח אבל הם יודעים בבירור שהוא של הנאשם. ממילא הם לא יכולים לחייב אותו חצי נזק, מכיון ששור תם משלם מגופו אך הם לא יודעים מיהו השור. ולכן בהכרח שכל הסיבה שהם באים להעיד זה רק כדי לעשות את הבעלים מועד, ולכן כשהם הוזמו הם חייבים.

אמנם כל זה מסתדר רק אם ננקוט שהשלושה ימים זה בשביל השור, שאז מדובר שכל העדים באו ביום אחד ובהכרח שהם באו בשביל להעיד עליו יחד כדי שהבעלים יהיה מועד כנ"ל. אבל אם ננקוט שהשלושה ימים זה בשביל הבעלים, לא יתכן כלל שהם יבואו בימים נפרדים להעיד, שהרי איזו סיבה יש להם לבוא ולהעיד סתם, מניין להם שמחר ומחרתיים יבואו עוד עדים ויעידו על הבעלים ויעשו אותו מועד?

*

אבעיא להו: ראובן המשסה את כלבו של שמעון בלוי, המשסה פטור לפי שהוא רק גרם נזק, והדין הוא ש'גרמא בנזקין פטור'. השאלה היא האם שמעון שהוא בעל הכלב פטור כיון שהוא יכול לטעון שהוא לא עשה כלום, או שהוא חייב משום שאפשר לומר לו 'כיון שאתה יודע שאם משסים את כלבך הוא מזיק, לכן לא היה עליך להשאירו ברה"ר'.

אמר רבי זירא: למדנו במשנתנו - שור מועד חוזר להיות שור תם ע"י שהתינוקות ממשמשים בו והוא אינו נוגח. משמע שאם הוא כן נגח מחמת מישמוש התינוקות חייב, למרות שהוא נגח מחמת 'שיסוי' (= מישמוש התינוקות), א"כ מוכח שבעל הכלב חייב.

אביי דוחה: יתכן שכוונת המשנה שאם הוא נגח אינו חוזר להיות תם, אבל באמת אינו חייב בנגיחה הזאת כיון שהוא נגח מחמת 'שיסוי'.

ת"ש: למדנו במשנה במס' סנהדרין - אדם ששיסה בחברו את הכלב או את הנחש, פטור (לפי שזה רק 'גרמא'). ע"כ המשנה שם. לכאורה כוונת המשנה שפטור המשסה וחייב בעל הכלב / הנחש, א"כ מוכח שבעל הכלב חייב.

דחיה: אימא וכו': כוונת המשנה שגם המשסה וגם בעל הכלב פטורים.

אמר רבא: אם נאמר שהדין הוא שהמשסה כלבו של חברו בחברו חייב בעל הכלב, אבל אם נשך הכלב את המשסה בעצמו בעל הכלב פטור, לפי ש'כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור', דהיינו כל מי שעושה דבר שאסור לו לעשותו, ומחמת כן בא מישהו אחר והזיקו פטור. וכמו כן כאן, כיון שהמשסה עשה דבר שאסור לו לעשותו, לכן בעל הכלב פטור.

א"ל רב פפא לרבא: ריש לקיש סובר כמותך, שאמר ר"ל - פרה שרבצה ברה"ר ובעטה בה פרה אחרת שהלכה שם פטורה, לפי שלא היה לה לרבוץ ברה"ר, וכל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור'.

א"ל: ענה לו רבא - אני מחייב במקרה הזה, לפי שהפרה הרובצת יכולה לטעון לפרה המהלכת - אמנם יש לך רשות ללכת עלי אבל לבעוט בי אין לך רשות.

משנה: **למדנו במשנה לעיל (טו): ששור המזיק ברשות הניזק הוא אחר 'מחמשה מועדים'. המשנה מבארת:**

שור המזיק ברשות הניזק כיצד? נגח, נגף וכו': כולם תולדות של קרן.

אמר להם רבי טרפון: ומה שן ורגל שהתורה הקילה עליהם שהם פטורים ברה"ר שנאמר **"וּבְעֵר בְּשִׂדֶּה אַחֵר"** בכל זאת חייבים ברשות הניזק נזק שלם, קרן שהתורה החמירה עליה שחייבת ברה"ר חצי נזק קל וחומר שנחמיר עליה לשלם ברשות הניזק נזק שלם!

אמרו לו חכמים, דיו לבא מן הדין להיות כנידון: די לדבר הנלמד מקל וחומר להיות כמו הדבר שממנו הוא לומד, דהיינו אתה לומד קרן ברשות הניזק מקרן ברה"ר, וא"כ די לקרן ברשות הניזק להיות כמו קרן ברשות הרבים, וכשם שקרן ברה"ר משלמת חצי נזק כך קרן ברשות הניזק משלמת חצי נזק.

אמר להם רבי טרפון: אני לא לומד קרן ברשות הניזק מקרן ברה"ר, אלא קרן משן ורגל, ומה ברה"ר שהתורה הקילה על שן ורגל שהם פטורים בכל זאת החמירה על קרן שהיא חייבת, ברשות הניזק שהתורה החמירה על שן ורגל שהם חייבים נזק שלם קל וחומר שנחמיר על קרן שחייבת נזק שלם!

אמרו לו חכמים, גם על הקל וחומר הזה אנו אומרים **דיו לבא מן הדין להיות כנידון:** כיון שאם קרן ברה"ר לא היתה חייבת לא היית יכול ללמוד את הקל וחומר, ולכן כשם שקרן ברה"ר חייבת רק חצי נזק כך ברשות הניזק חייבת רק חצי נזק.